

การจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนา*

MANAGEMENT OF RELIGIOUS TREASURES IN BUDDHIST TEMPLES

พระครูปลัดคำรณ แก้วเกลี้ยง

Phrakhrupalad Kamron Kaewkliang

พระปลัดภุริวิศิษฐ์ ชูประดิษฐ์

Phrapaladphurivisit Chupradith

สุชอุษา นุ่นทอง

Sukusar Nuntong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surat Thani Buddhist College, Thailand

บทคัดย่อ

การจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนา ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. 2505 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับศาสนสมบัติไว้ดังนี้“มาตรา 40 ศาสนสมบัติแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ ทรัพย์สินของพระศาสนาซึ่งมิใช่ของวัดใดวัดหนึ่ง 2) ศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่งการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลางให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นเจ้าของศาสนสมัตินั้น จัดประโยชน์ ให้คำแนะนำและช่วยเหลือในการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติวัดในส่วนกลางที่ดำเนินการจัดประโยชน์เองให้เป็นไปตามกฎ กระทรวง กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และมติมหาเถรสมาคมที่เกี่ยวข้อง ด้วยวัดในพระพุทธศาสนาเป็นสถานที่ทางศาสนาเป็นที่ใช้ประกอบศาสนกิจและเป็นที่พักของพระภิกษุสงฆ์ในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและประกอบกิจของสงฆ์ เป็นสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมและบำเพ็ญกุศลของพุทธบริษัททั้งหลาย และเป็นสถานที่ในการให้การศึกษาอบรมขัดเกลาบุคคลให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม การจัดการทรัพย์สินในส่วนของวัด ซึ่งเจ้าอาวาสเป็นผู้ดูแลตามอำนาจหน้าที่ด้วยเหตุที่วัดเป็นนิติบุคคล ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของนิติบุคคล ซึ่งนิติบุคคลเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจ ไม่สามารถแสดงเจตนาหรือทำการได้ด้วยตนเอง เจ้าอาวาสมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการวัด ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. 2505 มาตรา 37 บำรุงรักษาวัด การดูแลและรักษาศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนด งานจัดการศาสนสมบัติวัดต้องมี

* Received January 24, 2022; Revised May 13, 2022; Accepted June 3, 2022

การวางระบบ กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการปฏิบัติในการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติวัด เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมปัจจุบันได้อย่างถูกต้อง

คำสำคัญ: การจัดการ, ศาสนสมบัติ, วัด

Abstract

Management of religious treasures in Buddhist temples According to the Sangha Act, B.E. 2505 There are provisions relating to religious treasures as follows: "Section 40 Religious treasures are divided into 2 types: 1) central religious treasures, which are religious properties that are not belonging to a particular temple; 2) temple religious treasures, which are properties of any temple Maintain and manage the central religious treasures to be the powers and duties of the National Office of Buddhism. Owning that religious treasure, providing benefits, giving advice and assisting in the maintenance and management of the temple religious treasure in the central area that operates for the benefit itself in accordance with the ministerial rules, laws, regulations, orders and resolutions of the Sangha Sangha Council concerned With temples in Buddhism, it is a religious place that is used for religious activities and is the residence of the monks to practice the Dharma and Discipline and carry out the activities of the monks. It is a place for ceremonies and merit making of all Buddhist companies. And it is a place to educate and train people to become good members of society. Property Management in the Temple Section which the abbot is in charge of the authority because the temple is a juristic person Therefore, it is necessary to act in accordance with the juristic person's authority. which a juristic person is something that has no soul unable to express intentions or act on their own The abbot has the authority to manage the temple. According to the Sangha Act, B.E. 1962, Section 37 Maintenance of the temple The care and maintenance of the religious treasures of the temple in accordance with the prescribed method. Management of religious treasures in temples requires a system set guidelines and methods of practice in organizing the benefits of the religious treasures of the temple in order to properly fit the current economic, social and environmental conditions

Keywords: management, religious treasures, temples

บทนำ

พระสงฆ์จึงถือเป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นที่พักของชาวบ้าน ให้การศึกษาอบรมแนะนำชาวบ้านในทางที่ถูกที่ควรเป็นที่ปรึกษาชาวบ้านที่ประสบความเดือดร้อน หรือชี้แนะแนวทางอาชีพที่สุจริตอันก่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจแก่ประเทศทางอ้อม นอกจากนั้นในทางสังคม พระสงฆ์ยังสามารถเป็นผู้ถ่ายทอดและรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามให้สืบทอดเป็นมรดกแก่ลูกหลานไทย ในอนาคตพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญมากเกี่ยวกับความเชื่อความศรัทธา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในอดีตที่ผ่านมาจึงเป็นผลให้ชาวบ้านมักจะเชื่อฟังพระสงฆ์มากกว่าเชื่อฟังข้าราชการหรือผู้อื่นๆ สมัยพุทธกาลพระพุทธองค์ทรงใช้ระบอบสามัคคีธรรมเป็นแม่บทในการปกครองคณะสงฆ์โดยพระองค์ทรงอยู่ในฐานะเป็นประมุขหรือประธานของภิกษุสงฆ์ทั้งหมด พระองค์ทรงประทานความเสมอภาคแก่ภิกษุทุกรูปโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ สำหรับภิกษุที่เคยมีสถานะเดิมแตกต่างกันโดยไม่มีการแบ่งชนชั้นวรรณะเช่น บางรูปเคยมีสถานะเดิมเป็นกษัตริย์ เชื่อพระวงศ์ชั้นสูงบุตรเศรษฐีหรือคนยากจน ซึ่งต่างก็ต้องประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในหลักพระธรรมวินัยที่ พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงและบัญญัติไว้แล้วเสมอเหมือนกัน จึงทำให้พระพุทธศาสนามีหลักศาสนธรรมที่สามารถน้อมนำไปปฏิบัติมีศาสนสถานไว้สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และมีศาสนบุคคลคือพระสงฆ์เป็นผู้สืบทอดเจตนารมณ์และปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2537) พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่งของประเทศไทยมีความผูกพันกับประชาชนประเทศชาติอย่างแนบแน่น แนวคิดในเรื่องต่าง ๆ ทุกด้านในสังคมไทยมีความสัมพันธ์มีรากเหง้ามาจากความคิดทางพระพุทธศาสนาเกือบทั้งสิ้น (พิสิษฐ์ นภาธนาสกุล, 2564) วัดเป็นสิ่งที่สถาบันสงฆ์คู่สังคมไทยเป็นเวลาช้านานมีบทบาททั้งในด้านการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งเป็นแหล่งศึกษาวิชาความรู้ เป็นโรงเรียนของชาวไทมาโบราณการ เป็นโรงพยาบาล เป็นที่พักพิงพักใจ และเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม "วัด" ใช้เรียกสถานที่ทางพระพุทธศาสนามาแต่โบราณเป็นคำเรียกรวมที่ดินและอาคาร เช่น อุโบสถ วิหาร ศาลา กุฏิ ที่ตั้งอยู่บนที่ดินนั้นด้วย" ที่ดินวัดและที่ซึ่งขึ้นต่อวัดตามกฎหมายของสงฆ์มี 3 ประเภทคือ 1) ที่วัด หมายถึง ที่ดินที่ตัววัดตั้งอยู่มีอาณาเขตเห็นชัด 2) ที่ธรณีสงฆ์ หมายถึง ที่อันเป็นสมบัติของวัด จะอยู่ที่ไหนก็ตาม 3) ที่กัลปนา ที่ดินนี้ไม่ถาวรตัวพื้นดินถาวรแต่ผลประโยชน์ให้วัดหรือพระศาสนา นอกจากนั้นปัญหาการบริหารจัดการประโยชน์ที่ดินวัดร้างและศาสนสมบัติกลาง ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ซึ่งได้มีการแก้ไขครั้งล่าสุดเมื่อปี 2535 โดยมีได้มีการแก้ไขจนถึงปัจจุบันยังไม่ครอบคลุมกับสภาพการณ์ในการบริหารจัดการศาสนสมบัติให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและความเป็นจริงในปัจจุบัน จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ให้สอดคล้องและครอบคลุมกับสภาพเศรษฐกิจที่สามารถดำเนินการเกี่ยวกับ ทรัพย์สินของพระศาสนาให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้น หากได้มีการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้แล้ว

จะเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ที่จะเข้าทำนิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินของวัดและศาสนสมบัติกลาง ทั้งในด้านวิชาการ ความชัดเจนในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานของรัฐที่เกี่ยวข้องในการทำนิติกรรม และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ที่ดินซึ่งเป็นสมบัติของพระศาสนาถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินทางเศรษฐกิจประเภทหนึ่ง หากได้มีการบริหารจัดการที่ถูกต้องและเหมาะสมตามกฎหมายกำหนดไว้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศได้ถือว่าเป็นองค์กรหนึ่งของสังคมที่มีกลุ่มคนที่ทำงานมากกว่าสองคนขึ้นไป จึงต้องมีการนำหลักการ วิธีการการบริหาร และการจัดการมาใช้ใน การบริหารงานของวัดควบคุมจากฝ่ายบริหารด้วยว่าเป็นไปตามแผน หรือเบี่ยงเบนออกไปจากเป้าหมายของแผนมากนักน้อยเพียงใด ซึ่งอาจจะมีความจำเป็นต้องทำการปรับแผน หรือวางแผนใหม่และเมื่อมีการปรับแผนหรือวางแผนใหม่ แล้วอาจต้องมีการเปลี่ยนแปลงหรือปรับองค์การใหม่เป็นวงจรอย่างนี้เรื่อยไป การที่วัดจะเป็นศูนย์รวม ไม่ว่าจะเป็นทางด้านจิตใจของประชาชนและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย การบริหารและการจัดการที่ดีถือว่ามีสำคัญอย่างมากในการที่จะจัดระบบต่าง ๆ ภายในวัดให้เป็นระเบียบและก่อให้เกิดการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น การบริหารคือการเกิดขึ้นในบริบทของกลุ่มโดย อย่างน้อยที่สุดกลุ่มนั้นจะต้องมีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป กลุ่มบุคคลดังกล่าวจะต้องมีเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ส่วนการจัดการ เป็นงานทางด้านสมอง ใช้ความคิด ปฏิภาณ และการตัดสินใจเพื่อสร้างเงื่อนไขและรักษาไว้ซึ่งเงื่อนไขสำหรับการบรรลุเป้าหมายของกลุ่มหรือองค์การด้วยการวางแผนการจําต้องการ และการควบคุมทรัพยากรมนุษย์ เงินทอง และทรัพยากรด้านอื่น ๆ (ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ, 2540) ดังนั้น การจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นศาสนสมบัติกลางหรือศาสนสมบัติของวัด จึงเป็นไปตามอำนาจหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ.2535 และเป็นไปตามกฎกระทรวง (พ.ศ.2511) การจัดการดูแลทรัพย์สินและศาสนสมบัติของวัดเกิดสืบเนื่องวัดเป็นสถานที่ทางศาสนา ซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็นผู้นําปกครองวัดและมีบทบาทที่สำคัญในการจัดการดูแลทรัพย์สินและศาสนสมบัติของวัดให้เรียบร้อยดีงาม ทั้งในส่วนที่เป็น อสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ที่เกิดจากการบริจาคของพุทธศาสนิกชนที่มีศรัทธาต่อวัดรวมทั้งรายได้ที่วัดได้ดำเนินการจัดหาผลประโยชน์เองประกอบกับรายจ่ายของวัดที่ จะต้องมีการตรวจสอบใ้รู้ที่มาที่ไปมีความโปร่งใสเพื่อให้ประชาชนไม่เคลือบแคลงสงสัย ในเงินบริจาคโดยศรัทธาและวิธีการหาเงินรายได้ การใช้จ่ายเงินของวัดจำเป็นต้องมีความเหมาะสม เพราะวัดเป็นเครื่องหมายแห่งคุณความดี (กนก แสนประเสริฐ และคณะ, 2545) หากเจ้าอาวาสบริหารจัดการดูแลทรัพย์สินและศาสนสมบัติของวัดเป็นที่เรียบร้อยดีงามแล้ว ก็ จะสร้างศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนเป็นเหตุให้วัดวาอารามเป็นที่พึ่งทางใจของพุทธศาสนิกชนสร้างความเจริญรุ่งเรืองแก่พระพุทธศาสนาอย่างยิ่งยง

การจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนา ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ.2505 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับศาสนสมบัติไว้ดังนี้“มาตรา 40 ศาสนสมบัติแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ ทรัพย์สินของพระศาสนาซึ่ง มีใช้ของวัดใดวัดหนึ่ง 2) ศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่งการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลางให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อการนี้ให้ถือว่าสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นเจ้าของศาสนสมบัตินั้นด้วยสถานที่ทางศาสนาเป็นที่ใช้ประกอบศาสนกิจและเป็นที่พักของพระภิกษุสงฆ์ในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและประกอบกิจของสงฆ์ เป็นสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมและบำเพ็ญกุศลของพุทธบริษัททั้งหลาย และเป็นสถานที่ในการให้การศึกษาอบรมขัดเกลาบุคคลให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ตลอดจนเป็นที่พึ่งทางจิตใจของพุทธศาสนิกชนผู้ที่ประสบภาวะทางจิตใจให้หายจากความ ไม่สบายใจ โดยการได้สนทนาธรรมกับพระภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นบุคลากรในพระพุทธศาสนาด้วยในพระพุทธศาสนาได้มีสมบัติของพระพุทธศาสนาเรียกว่า ศาสนสมบัติตามที่ปรากฏในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับศาสนสมบัติไว้ในมาตรา 40 พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันสำคัญของประเทศไทยในสามสถาบันหลัก คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ แต่ศาสนาหรือพุทธศาสนาไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคลเหมือนวัดมีพระสงฆ์ ดังนั้นทรัพย์สินที่เป็นศาสนสมบัติกลางไม่มีกฎหมายใดคุ้มครองไว้โดยชัดแจ้ง ด้วยเหตุนี้มาตรา 40 วรรค สอง แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 จึงบัญญัติไว้ว่า “การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลางให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หมายถึงการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลาง) ให้ถือว่า สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นเจ้าของศาสนสมบัติกลาง นั้นด้วย”สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะกรรมการร่างกฎหมายกอง 5) ได้พิจารณาถึงปัญหาการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลาง ตามมาตรา 40 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ.2505

บทบาทของวัดและเจ้าอาวาสต่อการดูแลทรัพย์สินและศาสนสมบัติ

การสร้างวัดตั้งวัดกฎหมายไม่ได้กำหนดกรอบการปฏิบัติหน้าที่ให้แก่วัด โดยบังคับให้ต้องมีตราสารจัดตั้งกำหนดวัตถุประสงค์ของวัดไว้ดังเช่น นิติบุคคลอื่น ๆ เพราะจุดเริ่มต้นของการเกิดขึ้น ของวัด มาจากความประสงค์ของคนในชุมชนซึ่งต้องการให้มีการสร้างวัดตั้งวัดขึ้นในชุมชนนั้น เพื่อเป็นศูนย์กลางของการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามความเชื่อของคนในชุมชนและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนนั้น อีกทั้งใช้เป็นสถานที่ศึกษาเผยแผ่พระธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา นอกจากนี้วัดยังนับเป็นส่วนประกอบหนึ่งของศาสนา (กรมการศาสนา, 2545) ดังนี้

1. ศาสนสถาน ได้แก่ วัดวาอาราม โบสถ์ วิหาร เป็นต้น
2. ศาสนวัตถุ หมายถึง สำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของศาสนาพุทธ เช่น พระพุทธรูป โต๊ะหมู่บูชา เป็นต้น
3. ศาสนบุคคล ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา
4. ศาสนพิธี หมายถึง พิธีกรรมทางศาสนา เช่น การบวชพระ การทำบุญตักบาตรในเทศกาลต่าง ๆ การทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เป็นต้น
5. ศาสนธรรม หมายถึง หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เช่น การทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้ผ่องใส เป็นต้น

ดังนั้น วัตถุประสงค์ในการตั้งขึ้นของวัดและในการดำเนินการต่าง ๆ นอกจากจะต้องอยู่ในกรอบของกฎหมายแล้วยังต้องอยู่ในพระธรรมวินัย ไม่ใช่การทำธุรกิจหรือการแสวงหากำไรจากการประกอบกิจการค้าอย่างนิติบุคคลอื่นตามกฎหมายเอกชนโดยที่หน้าที่สำคัญประการหนึ่งของวัดคือมุ่งที่จะตอบสนองความต้องการทางจิตใจของคนในสังคม เนื่องจากศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคน ในสังคมให้รวมกันเป็นหนึ่งและประพฤติปฏิบัติ อยู่ในกรอบของศีลธรรม ซึ่งจะส่งผลให้เกิดประโยชน์ สุขแก่คนในสังคมนั้นๆ ร่วมกันได้

การบริหารการปกครองคณะสงฆ์ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญเพราะถ้ามีระบบบริหารที่ดี ศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การบริหารที่ดีนั้นจะต้องมีรูปแบบและวิธีการจัดการหรือมีแนวคิด ซึ่งขึ้นอยู่กับการแบ่งงานมอบ อำนาจกระจายงานให้ฝ่ายบริหารระดับต่างๆ รับผิดชอบตามความรู้ความสามารถของตน การพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับ การบริหารปกครองคณะสงฆ์ ปัจจุบันนี้มีอำนาจรัฐและจารีตประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้อง เมื่อมีอิทธิพลเกิดขึ้นต้องอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 กฎเกณฑ์จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ การบริหารคณะสงฆ์จึงถือว่าเป็นหัวใจหลักในงานบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์ เช่น การปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ เป็นต้น ให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎระเบียบของมหาเถรสมาคม เป็นต้น

การจัดการทรัพย์สินในส่วนของวัด ซึ่งเจ้าอาวาสเป็นผู้ดูแลตามอำนาจหน้าที่ ด้วยเหตุที่วัดเป็นนิติบุคคล ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของนิติบุคคล ซึ่งนิติบุคคลเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจ ไม่สามารถแสดงเจตนาหรือทำการได้ด้วยตนเอง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 70 ระบุว่า “นิติบุคคลต้องมีผู้แทนคนหนึ่งหรือหลายคนทั้งนี้ตามกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารตั้งจะได้กำหนดไว้ ความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงออกโดยผู้แทนของนิติบุคคล” เจ้าอาวาสมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. 2505 มาตรา 37 (จุฬารัตน์ บุญยากร, 2551) มีดังนี้

- 1) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
- 2) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอยู่อาศัยในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
- 3) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
- 4) ทำวัดให้ความสะอาดตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล นอกจากนี้เจ้าอาวาสยังมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ด้วย ในมาตรา 40 บัญญัติว่า “ศาสนสมบัติแบ่งออกเป็นสองประเภท”

- 1) ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ ทรัพย์สินของพระศาสนา ซึ่งมีใช้ของวัดใดวัดหนึ่ง
- 2) ศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง

การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลาง ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อการนี้ให้ถือว่าสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นเจ้าของศาสนสมบัติกลางนั้น ด้วยการดูแลและรักษาศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511)

ข้อ 1 การได้ทรัพย์สินมาเป็นศาสนสมบัติของวัด ให้ลงทะเบียนทรัพย์สินของวัดไว้เป็นหลักฐาน และเมื่อต้องจำหน่ายทรัพย์สินนั้นไม่ว่าด้วยเหตุใด ให้จำหน่ายออกจากทะเบียนนั้น โดย ระบุเหตุแห่งการจำหน่ายไว้ด้วย การได้มาซึ่งที่ดินหรือสิทธิอันเกี่ยวกับที่ดิน เมื่อได้จดทะเบียนการได้มาตามกฎหมายแล้ว สำหรับวัดในเขตจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้ส่งหลักฐานการได้มาไปเก็บรักษาไว้ที่กรมการศาสนา สำหรับวัดในเขตจังหวัดอื่น ให้ส่งไปเก็บรักษาไว้ ณ ที่ทำการศึกษาศาสนาจังหวัดนั้น

ข้อ 2 การกันที่ดินซึ่งเป็นของวัดให้เป็นที่จัดประโยชน์จะกระทำได้อีกต่อเมื่อกรมการศาสนาเห็นชอบและได้รับอนุมัติจากมหาเถรสมาคม

ข้อ 3 การให้เช่าที่ดินหรืออาคารให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยวจักร หรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำทะเบียนทรัพย์สินที่จัดประโยชน์ทะเบียนเช่า หรือผู้อาศัยไว้ให้ถูกต้องแล้วให้เก็บรักษาทะเบียนและหนังสือสัญญาเช่าไว้เป็นหลักฐานที่วัด หรือจะฝากกรมการศาสนาให้ช่วยเก็บไว้ก็ได้

ข้อ 4 การให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ที่กันรัตนหรือที่วัดที่กันไว้เป็นที่จัดประโยชน์ที่กำหนดระยะเวลาการเช่าเกิน 3 ปีจะกระทำได้อีกต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากกรมการศาสนา

ข้อ 5 การเก็บรักษาเงินของวัดในส่วนที่เกิน 3,000 บาทขึ้นไปให้เก็บรักษาโดยฝากกรมการศาสนาจังหวัดอำเภอหรือธนาคารหรือนิติบุคคลที่กรมการศาสนาให้ความเห็นชอบทั้งนี้ให้ ฝากในนามของวัด การดูแลรักษาและการจัดการกุศลที่มีผู้บริจาคให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้บริจาค

ข้อ 6 ให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำบัญชีรับจ่ายเงินของวัดและเมื่อสิ้นปีปฏิทินให้ทำบัญชีเงินรับจ่ายและคงเหลือทั้งนี้ให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแลให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและถูกต้อง

ข้อ 7 ในกรณีที่วัดเจ้าอาวาสไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัดถูกฟ้องหรือถูกหมายเรียกเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมในเรื่องที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติ ของวัดให้เจ้าอาวาสแจ้งต่อกรมการศาสนาหรือศึกษาธิการจังหวัดที่วัดตั้งอยู่ทราบไม่ช้ากว่าห้าวันนับแต่วันรับหมาย

กฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินและทรัพย์สินของวัด

1. ความหมายของทรัพย์สินและทรัพย์สิน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 117 บัญญัติว่า “ทรัพย์สิน หมายความว่า วัตถุมีรูปร่าง” ทรัพย์สินจึงมีความหมายถึง วัตถุที่มีรูปร่าง ซึ่งได้แก่ สิ่งที่มีมองเห็นได้ด้วยตา และสามารถสัมผัสได้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 138 บัญญัติว่า “ทรัพย์สิน หมายความว่า รวมทั้งทรัพย์สิน และวัตถุไม่มีรูปร่างซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้”

คำว่า “ทรัพย์สิน” และ “ทรัพย์สิน” ในความหมายของบุคคลธรรมดากับความหมายในทาง กฎหมายมีความแตกต่างกัน ดังนั้น เมื่อใดก็ตามที่จะต้องใช้กฎหมายบังคับแล้วจะต้องมีความหมาย ตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 137 และมาตรา 138 เท่านั้น การค้นหาความหมายที่แท้จริงของคำว่า “ทรัพย์สิน” และ “ทรัพย์สิน” จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ จะต้องอ่าน มาตราทั้ง 2 ประกอบกัน เนื่องจากในมาตรา 137 ได้บัญญัติถึงความหมายของคำว่า “ทรัพย์สิน” หมายความว่า วัตถุที่มีรูปร่าง แต่ในมาตรา 138 บัญญัติว่า “ทรัพย์สิน” หมายความว่า “รวมทั้งทรัพย์สิน” ซึ่งเป็นความหมายที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 137 แล้ว และยังได้บัญญัติต่อไปอีกว่า “และวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้” ดังนั้น ทรัพย์สินตามมาตรา 137 ยังมีความหมายถึงอาจมีราคาและอาจถือเอาได้ด้วย

2. ลักษณะสำคัญของทรัพย์สินและทรัพย์สิน ทรัพย์สิน คือ วัตถุมีรูปร่าง ส่วนทรัพย์สิน คือ วัตถุที่มีรูปร่างก็ได้หรือไม่มีรูปร่างก็ได้ 1) วัตถุมีรูปร่าง หรือ ไม่มีรูปร่างนั้นอาจมีราคาได้และต้องอาจถือเอาได้ 2) อาจมีราคาได้ หมายถึง คุณค่าในตัวของมันเอง และ 3) อาจถือเอาได้ หมายถึง อาจเข้าถือเอาหรือเข้าห้วงกันไว้เพื่อตนเอง 4) “ทรัพย์สิน” และ “ทรัพย์สิน” ต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ ข้อ 1- ข้อ 4 หากขาดข้อใด ข้อหนึ่งจะเป็น “ทรัพย์สิน” และ “ทรัพย์สิน” ทรัพย์สิน” ไม่ได้

3. บุคคลสิทธิและทรัพย์สินสิทธิ สิทธิในทางหลักวิชาได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ บุคคลสิทธิ และทรัพย์สินสิทธิ 1) บุคคลสิทธิ หมายถึง สิทธิที่มีวัตถุแห่งสิทธิเป็นการกระทำหรืองดเว้นการกระทำเป็นสิทธิที่มีอยู่เหนือบุคคลและเป็นสิทธิที่บังคับให้บุคคลกระทำการหรือ งดเว้น

กระทำการและในลักษณะนี้ เรียกว่า สิทธิเรียกร้อง 2) ทรัพย์สิน หมายถึง สิทธิที่มีวัตถุแห่งสิทธิเป็นทรัพย์สิน เป็นสิทธิที่มีอยู่เหนือทรัพย์สิน และเป็นสิทธิที่จะบังคับเอาแก่ตัวทรัพย์สินได้โดยตรง

4. ข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่างบุคคลสิทธิกับทรัพย์สิน 1) บุคคลสิทธิเกิดขึ้นโดยอำนาจของกฎหมายหรือโดยนิติกรรม แต่ทรัพย์สินจะเกิดขึ้นได้โดยอำนาจของกฎหมายเท่านั้น 2) วัตถุแห่งสิทธิของบุคคลสิทธิ คือ การกระทำหรืองดเว้นการกระทำแต่ทรัพย์สินมีวัตถุแห่งสิทธิเป็นทรัพย์สินโดยตรง 3) บุคคลสิทธิก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลโดยเฉพาะเจาะจงเฉพาะคู่สัญญา แต่ทรัพย์สินก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลทั่วไป 4) บุคคลสิทธิมีลักษณะที่ไม่อาจมีการสิ้นสุดแห่งสิทธิ ถ้ามิได้ใช้สิทธิภายในกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายได้กำหนดเอาไว้ แต่ทรัพย์สินมีลักษณะคงทนและถาวรและไม่สิ้นสุดไปหากไม่มีการใช้

5. ประเภทของทรัพย์สิน การแบ่งประเภทของทรัพย์สินในทางกฎหมาย ซึ่งเรียกชื่อแตกต่างกันออกไป เป็นไปเพื่อประโยชน์ในการบัญญัติและในการใช้กฎหมาย ประเภทของทรัพย์สิน จึงได้แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ 1) อสังหาริมทรัพย์ 2) สังหาริมทรัพย์ 3) ทรัพย์สินแบ่งได้ 4) ทรัพย์สินแบ่งไม่ได้ 5) ทรัพย์สินนอกพาณิชย์ หลักทรัพย์ในทางศาสนา ตาม ปอ.มาตรา 335 ทวิ ผู้ใดลักทรัพย์ที่เป็นพระพุทธรูปหรือวัตถุในทางศาสนา ถ้าทรัพย์นั้นเป็นที่สักการบูชาของประชาชน หรือเก็บรักษาไว้เป็นสมบัติของชาติ หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของพระพุทธรูปหรือวัตถุดังกล่าว ต้องระวางโทษจำคุก ตั้งแต่สามปีถึงสิบปีและปรับตั้งแต่หกพันบาทถึง สองหมื่นบาท

ถ้าการกระทำความผิดข้างต้นได้กระทำในวัด สำนักสงฆ์ สถานที่อันเป็นที่เคารพในศาสนา โบราณสถาน อันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน สถานที่ราชการ หรือพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงสามหมื่นบาท

กรณีที่ดินในพุทธศาสนาเป็นที่ยู่ออาศัยสำหรับพระภิกษุเป็นที่บำเพ็ญกุศลของพุทธศาสนิกชน มีเป้าหมาย 2 อย่าง คือ 1) สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และ 2) สำหรับเป็นที่พักของพระสงฆ์จากทิศ ทั้ง 4 ส่วนหลักธรรมเพื่อการจัดการที่ดินวัดในพุทธศาสนามี 2 อย่าง คือ 1) หลักธรรมสำหรับผู้ปกครองวัด และ 2) หลักธรรมสำหรับผู้ร่วมกันการได้ดินของวัดตามหลักของกฎหมายฐานะของวัดและการถือครองที่ดินของวัดมีผู้ศรัทธาบริจาคที่ดินเพื่อสร้างวัด ประเภทของที่ดินของวัดมี 3 อย่าง คือ 1) ที่วัด 2) ที่ธรณีสงฆ์ และ 3) ที่กัลปนากรรมสิทธิ์ที่ดินของวัดเป็นไปตามประมวลกฎหมายที่ดิน และการคุ้มครองที่ดินของวัดมี 4 อย่าง คือ 1) ลักษณะที่ดินของวัด 2) การห้ามโอนที่ดินของวัด 3) การห้ามยกอายุความขึ้นสู่กับวัด และ 4) การห้ามบังคับคดีกับที่ดินของวัดส่วนการจัดการที่ดินของวัดในสังคมไทย (พระมหาคำพันธ์ ปากาโร, 2556)

อำนาจหน้าที่ในการจัดการทรัพย์สินของวัด

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ การจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ตามอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. งานจัดการศาสนสมบัติกลางและวัดร้าง

1) ศึกษาเสนอแนะในการวางระบบ กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติในการจัด ประโยชน์ศาสนสมบัติกลางและวัดร้าง ในส่วนกลาง เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

2) พิจารณาเกี่ยวกับการขอเช่า ขอแบ่งแยกสิทธิการเช่า ขอโอนสิทธิการเช่า ขอรับเช่า สืบแทน การขอเช่าซื้อร่วม การเลิกเช่า รวมทั้งขอใช้สิทธิประโยชน์อื่นใดในที่ดิน และอาคารของศาสนสมบัติกลางและวัดร้างในส่วนกลาง

3) ดำเนินการตรวจสอบ จัดทำแผนที่ แผนผังการเช่าอาคารที่ดินของศาสนสมบัติกลาง และวัดร้างในส่วนกลาง

4) พิจารณาการขออนุญาตปลูกสร้างต่อเติม และดัดแปลงอาคาร สิ่งปลูกสร้างใน ที่ดินของศาสนสมบัติกลางและวัดร้างในส่วนกลาง

5) พิจารณาประสานงานดำเนินการเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาท และหาข้อยุติเกี่ยวกับการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติกลางและวัดร้างในส่วนกลาง

6) พิจารณากำหนดระยะเวลาการเช่า อัตราค่าเช่า ค่าบำรุงและปรับปรุงค่าเช่าที่ดิน และอาคารศาสนสมบัติกลางและวัดร้างในส่วนกลาง

7) พิจารณาการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติกลางและวัดร้างให้เป็นไปตามกฎกระทรวง กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และมติมหาเถรสมาคมที่เกี่ยวข้อง

8) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

2. งานจัดการศาสนสมบัติวัด

1) ศึกษาเสนอแนะในการวางระบบ กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการปฏิบัติในการจัด ประโยชน์ศาสนสมบัติวัดในส่วนกลางที่มอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จัดประโยชน์เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

2) พิจารณาเกี่ยวกับการขอเช่า ขอรับเช่าสืบแทน การขอเช่าซื้อร่วม บอกลีก การเช่า การขออนุญาตการจัดประโยชน์ รวมทั้งขอใช้สิทธิประโยชน์อื่นใดในที่ดินและอาคารของศาสนสมบัติ ในส่วนกลางที่มอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดประโยชน์

3) ดำเนินการตรวจสอบ จัดทำแผนที่ แผนผังการเช่าศาสนสมบัติวัดในส่วนกลางที่มอบให้ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดประโยชน์

4) พิจารณาขออนุญาตปลูกสร้าง ต่อเติม และดัดแปลงอาคาร สิ่งปลูกสร้างในที่ดิน ศาสนสมบัติวัดในส่วนกลางที่มอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดประโยชน์

5) พิจารณาประสานงานดำเนินการเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาท และหาข้อยุติเกี่ยวกับการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติวัดในส่วนกลางที่มอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดประโยชน์

6) พิจารณากำหนดระยะเวลาการเช่าอัตราค่าเช่า ค่าบำรุงและปรับปรุงค่าเช่าที่ดิน และอาคารศาสนสมบัติวัดในส่วนกลางที่มอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดประโยชน์

7) พิจารณาให้คำแนะนำและช่วยเหลือในการดูแลรักษา และจัดการศาสนสมบัติวัดในส่วนกลางที่ดำเนินการจัดประโยชน์เองให้เป็นไปตามกฎ กระทรวง กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และมติมหาเถรสมาคมที่เกี่ยวข้อง

8) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

วัดเป็นองค์กรทางศาสนาที่เป็นพื้นฐานของสังคมและเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญมากทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับสังคมชาวพุทธถือกันว่า วัดเป็นจุดศูนย์กลางแห่งการรวมหัวใจของบรรดาพุทธศาสนิกชน สำหรับทำหน้าที่ในการวางรากฐานความเจริญให้แก่สังคม ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นมั่นคงให้แก่สังคม ช่วยลดปัญหาสังคมส่งเสริมประสิทธิภาพควบคุมทางสังคมหรือกล่าวได้ว่า วัดเป็นศูนย์กลางของศาสนา และวัฒนธรรมที่ผู้คนใช้เป็นรากฐานในการดำเนินชีวิต และเป็นเอกลักษณ์ของสังคม การบริหารวัดซึ่งประกอบด้วยการปกครองดูแลรักษาหมู่คณะทั้งบรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดและทั้งการจัดการกิจการของวัด ซึ่งจะมีทั้งกิจกรรม พิธีกรรม การเงิน และทรัพย์สินของวัด ซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย โดยเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจกรรมทั่วไปเป็นสำคัญการบริหารวัด ผู้บริหาร หรือเจ้าอาวาสต้องปกครอง การดูแลรักษาหมู่คณะและการดำเนินงานหรือการจัดการกิจกรรมต่างๆของหมู่คณะหรือองค์กรต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ของวัด

หลักพุทธธรรมสำหรับการจัดการศาสนสมบัติของวัด

หลักสาราณียธรรม คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกัน คุณธรรมที่ทำให้คนเราไม่เหินแก่ตัว เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น เข้าใจ คนอื่นมากขึ้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2537) หลักธรรมที่เป็นเหตุให้ระลึกถึงกันอยู่เสมอ หมายถึงธรรม ที่ทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติต่อกันด้วยไมตรี สงเคราะห์ เอื้อเฟื้อต่อกัน จนทำให้เกิด

ความรักใคร่ สัมผัสสมานสามัคคีกลมเกลียวกันคิดถึงและระลึกถึงกันอยู่เสมอ มี 6 ประการ ดังนี้

1. เมตตาการุณยธรรม คือ การกระทำต่อกันด้วยเมตตา หมายถึง การแสดงกิริยาอาการที่สุภาพต่อเพื่อนมนุษย์ทั้งต่อหน้า และลับหลังให้ความช่วยเหลือกันไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามกัน

2. เมตตาวิจิตรธรรม หมายถึง การแสดงออกถึงความเมตตาปราณีต่อกันทางวาจา หมายถึง การช่วยบอกกล่าวในสิ่งที่เป็นประโยชน์ แนะนำสั่งสอนตักเตือนในทางที่ถูกที่ควรด้วยความปรารถนาดี มีวาจาสุภาพ ให้ความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

3. เมตตาโมโนกรรม คือ การตั้งใจปรารถนาดีต่อกันกับเพื่อนร่วมสังคมหมู่คณะเดียวกัน มีจิตคิด

ทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันและกันมองกันแต่ในแง่ดีไม่มีความระแวงสงสัยในกันและกัน

4. สาธารณโภคีได้แก่การเอื้อเฟื้อแบ่งปันต่อกันและกัน หมายถึง การแสดงความเอื้อเฟื้อโอ้ออมอารีด้วยการแบ่งปัน แจกจ่าย ลาภผล สิ่งของตนได้มาโดยชอบธรรมให้ทุกคนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ได้ประโยชน์ร่วมกัน

5. สีสสัมมัญญตา หมายถึง ความเป็นผู้มีศีล หมายถึง ความประพฤติเสมอเหมือนกันกับบุคคลอื่น คือ การประพฤติปฏิบัติดำรงตนอยู่ในสังคมด้วยความถูกต้อง เรียบร้อย ตั้งใจเคารพกติการะเบียบของสังคม ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

6. ทิฐีสัมมัญญตา คือ ความเป็นผู้มีทิฐิหรือความเห็นเสมอกัน หมายถึง การปรับความคิดเห็นเข้าหากัน การให้ความเคารพยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น กล่าวคือยอมรับความคิดเห็นของคนหมู่มากแม้จะไม่ถูกใจก็ตามยึดถือหลักอุดมคติแห่งความดีงาม หรือมีจุดมุ่งหมายสูงสุดอันเดียวกัน (ที.ปา. (ไทย) 11/324/321) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

หลักสาราณียธรรม 6 เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนาที่มีการกล่าวถึง การช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจแสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดีกล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง และเป็นคุณธรรมที่ทำให้รู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันและกันทำให้เข้าใจคนอื่นมากขึ้น ซึ่งเป็นแนวทางที่ดีในการอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี

หลักสัปปุริสธรรม คือ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษเป็นคุณธรรมหรือคุณสมบัติ ของคนดี เป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติเป็นคนดีเป็นผู้ควรแก่การยกย่องนับถือเป็นคนที่สามารถให้การแนะนำในการดำเนินชีวิตที่ถูกด้วยต้องความปรารถนาดี (พระธรรมกิตติวงศ์, 2548) ธรรมของคนดี หรือคุณสมบัติของคนดีบุคคลที่ได้ ศึกษาให้รู้ และเข้าใจ นำไปปฏิบัติได้ ก็จะสามารถรักษาคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทุกประการ เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการเป็นคนดีหมายความว่า ผู้ใดมีธรรมเหล่านี้แล้ว ผู้นั้นได้ชื่อว่าเป็นคนดีคนดีที่พระพุทธศาสนายกย่อง มิได้เป็นคนงมงาย

แต่เป็นคนฉลาดมีเหตุผลรู้จักใช้ความคิดวางตัวได้ดีและมีมนุษย์สัมพันธ์เหมาะสมตามหลักของสัปปุริสธรรม 7 ประการ ดังนี้

1. อัมมัญญตา หมายถึง รู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายที่ตน เข้าไป เกี่ยวข้อง ในการดำเนินชีวิต การปฏิบัติกิจหน้าที่และการดำเนินกิจการต่าง ๆ รู้เข้าใจในสิ่งที่ตนจะต้อง ประพฤติปฏิบัติตามเหตุผล เช่น รู้ว่าตำแหน่งฐานะ อาชีพการงานของตน มีหน้าที่และความ รับผิดชอบอย่างไร มีอะไรเป็นหลักการจะต้องทำอะไรอย่างไร จึงจะเป็นเหตุให้บรรลุถึง ผลสำเร็จ ที่เป็นไปตามหน้าที่และความรับผิดชอบนั้น ๆ ตลอดจนขั้นสูงสุด คือรู้เท่าทันกฎ ธรรมดา หรือหลักความจริงของธรรมชาติ เพื่อปฏิบัติต่อชีวิตอย่างถูกต้องมีจิตใจเป็นอิสระไม่ ตกเป็นทาสของโลกและชีวิตนั้น

2. อัตถัญญตา ได้แก่ รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล เป็นความรู้ความหมายและความมุ่ง หมายของหลักการที่ตนปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจการที่ตนกระทำรู้ว่าหลักการนั้นๆ มี ความมุ่งหมายอย่างไร รู้ว่าที่ตนทำอย่างนั้น ๆ ดำเนินชีวิตอย่างนั้นเพื่อประสงค์ประโยชน์อะไร หรือควร จะได้บรรลุถึงผลอะไรที่มีหน้าที่ตำแหน่งฐานะการงานอย่างนั้น เขากำหนดวางกันไว้ เพื่อความมุ่งหมายอะไร กิจการที่ตนทำอยู่ขณะนี้เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้างเป็นผลดี หรือผลเสียอย่างไรเป็นต้น ตลอดจนถึงขั้นสูงสุดคือรู้ความหมายของคตินิยมและประโยชน์ที่ เป็นสาระของชีวิต

3. อัตตัญญตา หมายถึง รู้จักตน ด้วยการรู้จักพอดี เช่น รู้จักประมาณในการ บริโภค รู้จักประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอเหมาะพอดีในการพูด การปฏิบัติกิจและทำการ ต่าง ๆ ตลอดจนการพักผ่อนหลับนอน และการสนุกสนานรื่นเริงต่าง ๆ

4. มัตตัญญตา ได้แก่ รู้จักประมาณ เป็นความรู้จักพอดี เช่น รู้จักประมาณในการ บริโภค รู้จักประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอเหมาะพอดีในการพูด การปฏิบัติกิจและ ทำการต่าง ๆ ตลอดจนการพักผ่อนหลับนอนและการสนุกสนานรื่นเริงต่าง ๆ

5. กาลัญญตา คือ รู้จักกาล ความรู้การเวลาอันเหมาะสมและระยะเวลาที่พึงใช้ในการ ประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงานปฏิบัติงานปฏิบัติกรต่าง ๆ และเกี่ยวข้องกับผู้อื่น เช่น รู้ว่า เวลาไหนควรทำอะไร และทำให้ตรงเวลาให้เป็นเวลาให้เหมาะสมเวลาให้ถูกเวลาเป็นต้น

6. ปริสัณญตา หมายถึง รู้จักชุมชน การรู้จักถิ่น รู้จักที่ประชุมชนและชุมชน รู้กาลอัน ควรประพฤติปฏิบัติในถิ่นชุมชน และต่อชุมชนนั้นว่าชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหาควรต้องทำกิริยา อย่างนี้ควรต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้มีระเบียบวินัยอย่างนี้ มีวัฒนธรรมประเพณีอย่างนี้ มีความ ต้องการอย่างนี้ควรเกี่ยวข้องกับควรต้องสงเคราะห์ ควรรับใช้ ควรบำเพ็ญประโยชน์ให้อย่างนั้น ๆ เป็นต้น

7. บุคคลัญญตา ได้แก่ การรู้จักบุคคล เป็นการรู้จัก และเข้าใจความแตกต่างแห่ง บุคคลว่าโดยอรรถาธิบายความสามารถและคุณธรรมเป็นต้น ใครๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้จักที่

จะปฏิบัติต่อบุคคลอื่น ๆ ด้วยดีว่าควรจะคบหรือไม่ได้คิดอะไรจะสัมพันธ์เกี่ยวข้องจะใช้ จะยกย่องจะตำหนิหรือจะแนะนำสั่งสอนอย่างไรจึงจะได้ผลดี เป็นต้น (ที.ปา. (ไทย) 11/330/333) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

สรุป

การบริหารการปกครองคณะสงฆ์ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญเพราะถ้ามีระบบบริหารที่ดี ศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การบริหารที่ดีนั้นจะต้องมีรูปแบบและวิธีการจัดการหรือมีแนวคิด ซึ่งขึ้นอยู่กับการแบ่งงานมอบ อำนาจกระจายงานให้ฝ่ายบริหารระดับต่างๆ รับผิดชอบตาม ความรู้ความสามารถของตน การพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับ การบริหารปกครองคณะสงฆ์ ปัจจุบันนี้มีอำนาจรัฐและจารีตประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้อง เมื่อมีอิทธิพลเกิดขึ้นต้องอาศัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 กฎเกณฑ์จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ การบริหาร คณะสงฆ์จึงถือว่าเป็นหัวใจหลักในงานบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์ เช่น การปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์เป็น ต้น ให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎระเบียบของมหาเถรสมาคมเป็นต้น การ จัดการทรัพย์สินในส่วนของวัด ซึ่งเจ้าอาวาสเป็นผู้ดูแลตามอำนาจหน้าที่ ด้วยเหตุที่วัดเป็นนิติ บุคคล จึงจำเป็นที่จะต้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของนิติบุคคล ซึ่งนิติบุคคลเป็นสิ่งที่ไม่มี ชีวิตจิตใจ ไม่สามารถแสดงเจตนาหรือทำการได้ด้วยตนเอง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 70 ระบุว่า “นิติบุคคลต้องมีผู้แทนคนหนึ่งหรือหลายคนทั้งนี้ตามกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารตั้งจะได้กำหนดไว้ความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงออกโดยผู้แทนของนิติ บุคคล” เจ้าอาวาสมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการวัด การดูแลและรักษาศาสนสมบัติของ วัดให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนด งานจัดการศาสนสมบัติวัดต้องมีการวางระบบ กำหนด หลักเกณฑ์ และวิธีการปฏิบัติในการจัด ประโยชน์ศาสนสมบัติวัดในส่วนกลางที่มอบให้ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จัดประโยชน์เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม กำหนดระยะเวลาการเช่าอัตรค่าเช่า ค่าบำรุงและปรับปรุงค่าเช่าที่ดินและ อาคารศาสนสมบัติวัดในส่วนกลางที่มอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดประโยชน์ ให้ คำแนะนำและช่วยเหลือในการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติวัดในส่วนกลางที่ดำเนินการ จัดประโยชน์เองให้เป็นไปตามกฎ กระทรวง กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และมติมหาเถรสมาคมที่ เกี่ยวข้องต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กนก แสนประเสริฐ และคณะ. (2545). รายงานสัมมนาเชิงปฏิบัติการกับการจัดการสำหรับนักบริหารหลักสูตร. ใน รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กรมการศาสนา. (2545). คู่มือการพัฒนาวัด อุทยานการศึกษาในวัด ลานวัด ลานใจ ลานกีฬา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- จุฬารัตน์ บุญยากร. (2551). คู่มือการดูแลจัดการศาสนสมบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. (2540). วิทยาการบริหารสำหรับนักบริหารมืออาชีพในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระธรรมกิตติวงศ์. (2548). หลักการสอนทั่วไป อบรมบาลีก่อนสอบ คณะสงฆ์ภาค 4 ปีที่ 4. ปทุมธานี: สื่อตะวันออก.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2537). เมืองไทยจะวิฤตถ้าคนไทยมีศรัทธาวิปริต. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระมหาคำพันธ์ ปากโร. (2556). การจัดการที่ดินของวัดในพระพุทธศาสนา. ใน รายงานวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี.
- พิสิษฐ์ นภานาสกุล. (2564). ศาสนสมบัติของวัด. เรียกใช้เมื่อ 28 มกราคม 2564 จาก <http://web.krisdika.go.th/activityDetail.jsp?actType>
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.